

ZALĀIS
GREDZENS

Valdis Rūmnieks

ZALĀIS
GREDZENS

ZVAIGZNE ABC

821.174-93
Ru 490

Māksliniece *Agija Staka*

Valdis Rūmnieks

ZAĻAIS GREDZENS

Apgāda vadītāja *Vija Kilbloka*

Projekta vadītāja *Bārbala Šimsone*

Redaktore *Daina Randare*

Vāka dizaina un grāmatas dizaina autore *Inguna Kļava Švanka*

Korektore *Evija Stikute, Diāna Graudiņa*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. L-3975.

Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Valdis Rūmnieks, 2020

© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2020

ISBN 978-9934-0-8450-8

ZALĀIS

GREDZENS

1.

Iesākums šim neticamajam notikumam šķiet ne-
jaušs, pat smieklīgi muļķīgs. Simtiem, nē, tūkstošiem
reīžu es biju tur gājis, un – ne mazākā pārsteiguma vai
neparastības, nekā tāda, kas liktu apstāties. Bet toreiz...

Vispirms par to, kāpēc es uz turieni devos. Tajā
vietā atrodas senais Gaujas krasts ar dziļu nogāzi lejā.
Gauja mūslaikos tek pārsimt metru tālāk, un tikai
rudens vētras, izgāžot kādu vecāku koku kraujas malā,
parāda, cik neliels ir sūnu un pelēko smilšu slānis, – jau
pēc nepilna pusmetra sākas sarkanīgi brūns smilšak-
mens. Var apbrīnot, kā priedes spītīgi izaugušas tādā
pelēko smilšu kārtiņā. Iemesls, kāpēc es un arī citi cil-
vēki bijām tur staigājuši neskaitāmas reizes, ir sapro-
tams katram gaujmalniekam – gan pašā krasta korē,
gan nogāzē starp priedēm un ozoliem kuplā skaitā aug

baravikas, priežu bekas, gailenes un garšīgās zaļganpelēkās bērzlapes, kuras var cept uz plīts riņķiem. Savas sievas Māras mudināts, biju jau apskrējis lielu meža gabalu, kurvis par divām trešdaļām pilns, un es virzījos mājup – tātad paspēšu tieši uz vakariņām.

Tā nu es gāju – augusta vidus, apmēram seši pievakarē –, un taciņa mani, kā allaž, veda pa kraujas malu. Piepeši skatos: varena, pusizgāzusi priede stāv pašā celiņa malā un ir to pilnīgi saārdījusi. Dīvaini, dienu iepriekš taču nebija ne vētras, ne arī lielāka vēja. Sapostītās taciņas kreisajā pusē iepleties bariņš kuplu eglīšu, tām nu vajadzēs iet apkārt. Varbūt kāpt lejā? Tomēr taciņas paliekas vēl bija saglabājušās, tikai viena priedes sakne, aplipusi ar zemes kunkuļiem un sūnu kumšķiem, bija vareni izslējusies manu krūšu

augstumā vietā, kur vajadzēja būt celiņam. Saliecos un veiksmīgi izlīdu sakņu čemuram cauri, bet ar to mana veiksmē izbeidzās. Uz kāpu uz atsperīgas saknes un muļķīgi kritu. Muļķīgi tāpēc, ka zaudēju līdzsvaru, jo biju domājis tikai par to, lai no kurvja neizbirst sēnes. Vertikālā sakne ieblieza man pa pieri, es sāpīgi sašķiebu labo kāju un novēlos zemē. Grozs palika metru aiz manis – tieši sakņu mudžekļa viduci, par laimi, izbiris nekas nebija.

Tūliņ sāku lūkot savu sāpošo kāju. Laikam tomēr nekas traks nebija, kustināt varēju. Gribēju jau celties augšā, bet tad uz brīdi sastingu. Dīvaina skaņa! It kā tepat blakus klusi šalkotu ūdens! Pastiepos pēc kurvja un vēlreiz sastingu – šalkoņa bija norimusi. Nosmējos par savām iedomām (droši vien neliels asinsspiediena uzlēciens sāpīgā kritiena dēļ) un beidzot cēlos kājās.

Turpmāko atcerējos skaidri, kā dīvainā filmu seansā. Kurvis manās rokās izgaiss, un atjaunojās ūdens šalkšana. Zibenīgi apcirtos apkārt. Tieši pie kraujas malas – un nebija ne priežu, ne ozolu – plūda Gauja, liela un plaša! Kas ar mani notiek?!!

Spēru soli uz priekšu pa kraujas malu, kur taču vajadzētu būt takai, – paldies Dievam, atrados tajā pašā mežā, ko tik labi pazinu. Kas tas bija? Halucinācijas? Īslaicīgs apziņas zudums? Bet mana sēņu kurvja nebija! Un priede nemaz nebija sagāzusies!

Kaut kāda slepus dziņa spieda mani atgriezties. Lūk, tur divus metrus priekšā vajadzēja būt šķībajai priedei ar prāvo sakni gaisā. Bedrē sakņu murskuli bija palicis mans grozs. Nolēmu tam lēnītēm tuvoties...

Viens solis, un man nemaz nevajadzēja skatīties. Kreisajā pusē šalca Gauja. Nu vienreizēji... Instinktīvi pagriezos, lai izbeigtu šo acu apmānu, bet notika kaut kas dīvains – uzplauka spilgta, sārta gaisma, tad pēkšņi it kā sarāvās mirdzošā punktā un izgaisa.

Ātri spēru pāris soļu un sapratu, ka Gauja man blakus nepazūd. Mani sagrāba izbailes. Es gribēju atgriezties uz savas takas!

Par laimi, taka turpat vien atradās, tikai daudz smilšaināka un vijās gar Gaujas krastu. Izmisumā metos uz ceļa pusi un mazliet nomierinājos. Priedes, ozoli... Re, vairāki sarkanie bērslapju podiņi, viena tārpu saēsta baravika... Bet ceļš šķīta daudz šaurāks un tāds kā zāļaināks... Gāju uz priekšu, tūlīt būs graviņa. Jā, bija!

Tomēr kaut kas atšķīrās no ierastā. Graviņas dziļumā tecēja kārtīga straume – maza, aša upīte. Parasti ūdens šeit bija tikai pavasaros, kamēr nokusa sniegs, vai lielos lietos. Pārējā laikā te viss bija izžuvis. Nemiers mani atkal pārņēma savā varā. Man vajadzēja kādu pieturas punktu, ko pazīstamu, lai atgrieztos īstenībā. Aiz graviņas pa kreisi jābūt lauku mājām Vecreinām, kur mēs vasarās ņēmām pienu. Pieliku soli, paskatījos pa kreisi – Vecreinas bija!

Bet kur pazuduši elektrības vadi uz šķūni un lielais masts ar televīzijas antenu? Atcerējos, saimnieks reiz stāstīja, cik gudri viņš ierīkojis zibens novedēju. Divreiz tas izglābis antenu no sasvilšanas. Arī šifera jumts pačībējis. Tikai šķindeļi vien...

Vecreinās valdīja rosība. Ļaužu, ka biezs, zirgu pajūgi bez skaita, durvis izrotātas ar ozollapu vītņēm.

Māju priekšā, kur iebraucamais ceļš, slējās goda vārti, bet jaunā pāra sagaidīšana jau notikusi. Līgava un līgavainis tautastērpos saimniekoja sētsvidū – cienāja viesus ar pīrāgiem un alu. Skanēja skaļš balsis un dziesmas. Man nebija, ko zaudēt, un es gāju iekšā.

2.

Balsis un dziesmas noklusa, un visu skati vērsās uz mani. Es nevienu nepazinu. Mājas it kā būtu tās pašas, bet...

– Kādu ļaužu, svešinieku? – vaicāja vecāks vīrs, acīmredzot māju saimnieks.

– Es dzīvoju tepat netālu, – ātrumā sacīju. – Esmu Jānis.

– Tev svešāds ģērbs, Jāni, – turpināja saimnieks. – Bet... Šodien īpaša diena – Andrieva un Ilzes kāzas. Un tādā reizē var nākt visi – gan aicinātie, gan neaicinātie.

Mani nosēdināja pie gara galda izrotātā šķūņa vienā stūrī. Viesi ieņēma savas vietas. Uzreiz ievēroju, ka Andrievs – saimnieka dēls – staroja laimē un izskatījās lepns un lielīgs, bet līgava Ilze šķitās atturīga, pat tāda kā saspringta un smaidīja kaut kā neīsti. Galdā bija pīrāgi, cepta gaļa, kāposti bļodās un dažā veclaiku zeltera un portera pudele. Neapšaubāmi, tās bija vairāk nekā simt gadu vecas. Kur es esmu nonācis?! Kādā laika spraugā ievēlies?!

Man blakus nosēdās jauns puisis, vārdā Kristis, un sāka mani tirdīt.

– No kurām mājām tu esi? – viņš prasīja. – Es te visus zinu. No Krimuldas? No Raganas?

– No Murjāņiem, – es izmociju.

– Pavisam dīvaini, – Kristis satraucās. – Cik tad te māju ir? Plītes, Mežāres, Dāvidsoni... Varbūt otrā pusē – pie Lojas?

Sapratu, ka man steidzīgi jāpārņem sarunas paveidiens, citādi notiks kas nelabojams.

– Es brīnos, kāpēc līgava tik atturīga... It kā viņai nebūtu laimīgā loze. Tāds brašs saimniekdēls...

– Labi, es tev pastāstīšu, – sacīja Kristis. – Ar Ilzi ir tā: viņa nāk no zemu ļaužu kārtas. Vecais saimnieks pat brēca uz savu Andrievu – kāpēc tādu vienkāršu meiču iecerējis, bet Andrievs kā sadedzis. Ja tu skaidri un gaiši noprasītu Ilzei, vai šī Andrievu milē, kas zina, kāda būtu atbilde. Es tev teikšu: spiestā kārtā Ilze iziet pie Andrieva! Viņas māti rudenī liks pagasta nespējnieku namā, un vienīgais, ko Ilze var darīt, – tikt saimniekos. Tad arī māti varēs aprūpēt. Un Ilze varbūt kādu citu slepus mīlo, bet nedrīkst teikt.

– Varbūt tevi? – iesmējos un tūliņ sapratu, ka esmu uzkāpis uz varžacīm.

– Klusu! – nošņācās Kristis. – Nevienam nav jāzina! Es esmu kalps Vecreinās un varbūt tā tikšu tuvāk Ilzei.

Kaut kas man nepatika Krista domu gājienā. Bet ko es varēju ieteikt, kaut vārdu bilst? Biju nejauši apmaldījies svešinieks, kuram vispirms jātiek kādā skaidrībā ar sevi.

– Zini, – aizrautīgi turpināja Kristis, – mēs ar Ilzi... kādreiz sapņojām, ka aizbēgsim uz Ameriku! Nu, vismaz uz Rīgu! Tur kārtīgi strādnieki itin brangi nopelna!

Kā par postu, mani pasauca saimnieks.

– Mēs esam jaunlaiku cilvēki, – viņš teica. – Un, kaut arī kāzās nedod vārdu nelūgtiem viesiem, taisīsim vienu izņēmumu. Lai svešinieks Jānis uzsauc augstu laimi mūsu Andrievam un Ilzei!

Es piecēlos.

– Lai Andrievs un Ilze ir laimīgi! Lai visiem spēkiem tur māju svētu! Un lai ir čakli strādātāji! Lai saime kuplo!

Aplausu vētra nerimās, un daudzi gribēja ar mani iepazīties. Jutu, ka labi nebūs, sāks mani tincināt, un es steidzu paspiest roku jaunajam pārim.

– Paldies, paldies, Jāni, – teica Andrievs. – Tu uzradies kā tāda komēta. Brīnumu lieta, ka agrāk neesam tikušies.

– Es jau katru dienu... – Pēdējā brīdī aprāvos, kādu ārprātu izraisītu mans sakāmais, ka es katru dienu Vecreinās ņemu pienu, un, mēģinādams ar godu pabeigt teikumu, turpināju: – Es ceru, ka stipras ģimenes radīsies un mums nebūs jāaiziet postā.

– Un kā tad ar tevi? – Ilze ievaicājās. – Vai kāda ir ieskatījies un kāzas nosvinētas?

– Jā, – negribīgi novilku. – Man... ir sieva Māra.

– Un tu dzīvo netālu? – Andrievs brīnījās. – Un es neko nezinu? Tiešām neparasti...

Tajā brīdī gluži nodevīgi ieskanējās Imanta Kalniņa melodija “Apvij rokas...” – mana mobilā telefona signāls. Pilnīgi automātiski izvilku tālruni un atbildēju.

– Vai tu drīz būsi? – gribēja zināt mana Māra. – Es jau sāku taisīt vakariņas.

– Jā... Drīz... – izmocīju un sapratu, ka tūliņ sāksies kaut kas traks.